Mus sur
06 VIII 70

EESTI PÄEVA-LEHT

ESTNISKA DAGBLADET

12. aastakäik
Toimetaja Juhan Kokla

Vastutav väljaandja (ansv. utg.) Hans Schöier

Peatoimetus ja talitus:
EESTI MAJAS, Stockholmis, eesrakäik, Kocksgränd 3
Aadress: Box 15320
103 26 Stockholm 16
Telefon: 21 84 46

Toimetus Eskilstunas:
Toimetaja Jüri Aus
Aadr.: Eesti Päevaleht, Box 120, 631 02 Eskilstuna. Tel.: 016/14 77 72
Tellimispostgiro nr. 28650

Tellimishinnad:
Aasta ..... kr. 14:—
Termin (4 kuud) ..... kr. 5:—
Kuu ..... kr. 1:—

Kuulutusehind 75 öört mm.
Arikuulutused 1 kroon mm.

Eskilstuna-Kuriens Tryckeri AB
Eskilstuna 1970

Eskilstuna-Kuriren

Neljapäeval, 30. juulil 1970

Upplaga C

Nr. 173 (3457)

Puna-Hiina kaubavahetus Ida-Euroopa riikidega

Vaatamata Vene-Hiina konfliktile, mis ikka veel lahendamata, tõusis juba aastal 1968 kaubavahetuse käive Puna-Hiina ja Ida-Euroopa riikide vahel (ilma Nõuk. Liiduta) 18 prots. võrra ehk 1967. aasta 175,6 miljonilt dollarilt 1968. aastal 205,7 miljonile dollarile. On loomulik, et kui kõrvutada Puna-Hiina ja idabloki ning Puna-Hiina ja vaba maailma tööstusriikide kaubavahetuse käive, siis tundub esimene teise kõrval igati tähtsena vaba maailma (kokku 19 riiki) vaheline kaubavahetuse käive 1968. aastal 2,454 miljardit dollarit, kommunistlike Ida-Euroopa riikidega (koos Nõuk. Liiduga, kuid ilma Albaania ja Ida-Saksamaata) aga ainult 201 miljonit dollarit.

Oma kõrgseisu saavutas Vene-Hiina kaubandus 1959. aastal (käive 1,849 miljardit rubla ehk 2,034 miljardit dollarit), oma madalseisu (86 miljonit rubla) 1968. aastal.

Idabloki riikidega saavutas Puna-Hiina kaubavahetus oma madalseisu 1967. aastal, 1968. aastal hakkas see jälle tõusma. Näiteks importis Poola Puna-Hiinast 1967. aastal kaupu veel ainult 74,8 miljoni zloti (18,7 miljoni dollari) väärtuses, 1968. aastal aga juba 124,9 miljoni zloti (31,2 miljoni dollari) väärtuses. Sama nähtus esines ka Tshehhoslovakkia osas, kus need arvud olid vastavalt 106 miljonit krooni (19 miljonit dollarit) ja 173 miljonit krooni (24 miljonit dollarit).

Kaubava etus Puna-Hiina ja Rumeenia vahel kasvab pidevalt. Nii oli kaubavahetuse käive 1969. aastal 356,3 miljonit leid (1 USA dollar = 4 leid), 1966. aastal 295 miljonit leid, 1967. aastal 425,5 miljonit leid ja 1968. aastal 506,4 miljonit leid (84,4 miljonit dollarit), mis peaaegu võrdne Hiina-Vene kaubavahetuse käibega.

Rumeenia vastandika on Jugoslaavia, kelle kaubavahetus Puna-Hiinaga pidevalt väheneb. Aastal 1959 oli see veel 90 miljonit dinaari (1 USA dollar = 12,5 dinaari), 1966 aastal 27 miljonit dinaari, 1967. aastal 29,8 miljonit dinaari ja 1968. aastal 16,3 miljonit dinaari. Aastal 1968 jäi piisma küll Puna-Hiina import Jugoslaaviast, kuid vähenes (umbes 80 prots. võrra) Puna-Hiina eksport (Hiina põhjust näitamata). Jugoslaaviast imporditi Puna-Hiina peamiselt veoautosid. Aastal 1969 sõlmiti Puna-Hiina ja Jugoslaavia vahel uus kaubandusleping, mis võimaldab oletada, et usna varsti hakkab suurenema ka kaubavahetus Puna-Hiina ja Jugoslaavia vahel.

Puna-Hiina ja Albaania kaubavahetuse käive on mõlemale poolele riiklik saladus. Arvatakse aga, et praegu umbes 70 prots. Albaania kaubavahetusest toimub Hiinaga. Viimased ametlikud andmed pärinevad 1964. aastast. Siis

Järg. lhk. 2.

Meenutati Balti riike

LONDON (EH) — Laupäeval, 18. juulil toimus Lõuna-Vietnami saatkonna kutsel koosvibimine Genfi kokkuleppe 16-nda aastapäeva tähistamiseks.

Sellest koosvõlibimisest võttis Eesti esindajana osa Inglismaa Eestlaste Ühingu juhatuse liige A. Ojasoo. Kõnelejate seas oli ka Inglise parlamendiliige P. Wolf ja paruniste nimel kõneles Ukraina esindaja hr. Mikula. Kõnedes tuletati mitme kõneleja poolt meelde Balti riikide allutamist N. Vene poolt.

Eestlasi Briti spordielus

Edinburghis praegu aset leidvatel Commonwealth sportlängudel, millest osav tõtavad Briti Commonwealthi riikide parimad sportlased, võistlevad ka kolm eestlast, esindades oma asukohamaid.

Naiste kettaheite finaalis jäi 4-daks Anne Kärner Austraaliast. 1500 m jooksus pääsis finaali Ergas Leps Kanadast.

Kõige parema tulemuse on seni saavutanud meie kulduju Kanadast, Toomas Arusoo, kes 100 m libliikustilis ujumises tuli teisele kohale ajaga 58,98 sek. Esikohale tuli J. Macdonalt Kanadast ajaga 58,44, pikettidaes mängude rekordi.

Vaade Toompeale ja Snelli tiigile.

Tänane Tallinna Toompea kommunistlik halduse kants

Tallinna Keskrajooni kuuluvat Toompead, mis sõjakeerises jäi täiesti terveks, iseloomustab tööstusettevõtete puudumine. Keskusena esineb Lossiplats, mille ääres ka ikka veel Aleksander Nevski katedraal. Endine Kiriku plats on Raamatukogu plats ja endine Kiriku tänav Raamatukogu tänav. Endine Rahukohtu tänav on Rahvakohtu tänav ja Toompea värava juures paikneva Komandandi maja seinal on silt — Nõukogude tän. 1.

Vasteväljakud, mis võimaldavad pilguheitmise linnale, asuvad Kohtu tänava lõpus, maja nr. 12 õues, ja Toomkirikust lähnes oleva maja õues. Viimane rajati sinna alles 1963. aastal. Ka asub tolle maja õues vasteväljaku juures, ainukesena Toompeal säilinud keskaegne kaev kiviraketega.

Endist meie Riigikogu hoonet kasutab Eesti NSV ülemnõukogu kommunistliku süsteemi parlament, ja Eesti NSV ministrite nõukogu. Seetõhendab — kommunistlik valitsus. Kohtu tän. 6 hoones asub Eesti Teaduste Akadeemia presiidium. Rahvakohtu tän. 5 asub Eesti Meteoroloogia Valitsus ja Kohtu tän. 8 rahandusministeerium. Rahvakohtu tänav 3 asub Apteekide Peavalitsus.

Nii on siis Toompea, mis Tallinna vanim linnaosa, nüüd kommunistliku halduse kants.

Oma ülevaates "Tallinna hastinnid ja haljasalad" rõhutab G. Vilbaste, et Toompea on väga vaene puudest ja haljasaladest. Pika Hermanni torni jalamil on kommunistide mälestustahvel ristleja "Pamjat Azova" madrustele ja endises Lossisalas asub Johannes Lauristini mälestussammas.

Toompea pindala on 7,3 hektaarit. Ühe uue haljasalana esineb seal "noor ihaed linnamüüri jalamil Tallitorni lähedal. See on pesimiseli kiviktaimla, kuid seal on ka roosipeenraid ning üksikuid põõsaid ja puid... Ilusla lõunaosast avaneb ka vaade endisele Komandandi alale, kus on säilinud mõned puud ja mõned marjapõõsad hilsemast ajast.

Toompeale saabuv endine Kaarli tänav kannab Toompea tänava nime ning on tänapäeval kõige kasutatavamaks ühendusteeks Toompea ja teiste linnaosade vahel.

Endist viisi püsib ka haljasala vastu Laia tänavat, mille Nunna (nüüd — Vaksali) tänava äärde püstitati juba omaritlikuse aastail kujur J. Koordi pronksist metskitis. Selle esinemisele kohta üleldakse nüüd, et "madalal graanitplokist alusel "Metskitis" riisastab meie linnapilti ühe meeleolukama ja omapärasema pargiskulptuuriga."

Ühe tähtsama kultuurialustusena töötab Toompeal (Raamatukogu plats nr. 1) Fr. R. Kreutzwaldi nimelne Eesti NSV Riiklik Raamatukogu (Endine Riigiraamatukogu), mis Eestis kaksteks raamatukoguks, trükiteoste rahvusliikuks raamatuhoidlaks ning teadusliikuks uurimisasutuseks raamatukunduse ja bibliograafia alal.

Selle raamatukogu fondid sisaldavad juba ligikaudu 2,5 miljonit trükist ja raamatukogul on 115 palgalist töötajat.

Edvise Patkuli kraavi (Shnelli tiigi) ümbrus kannab Toompargi nime.

Järg. lhk. 2.

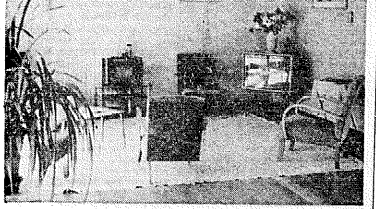

Thirlmere Puhkekodu peahoone eluloa TV-nurk.

Agronoom päästis Noarootsi dialektid

Ajaleht "Smålands Allehanda" avaldas jooksu jooksu artoloseal orjaga "Tahelepanday tõõ Tenhulti asukalt". Selles kirjutatakse agronoom Fridolf Isbergist, kes on koostanud raamatu "Supplement till G. Danells Ordbok över Nuckömålet" (Talend G. Danelli Noarootsi-keele sõnaraamatule).

Agr. Isberg on nimelt teinud kokkuvõtte selgitusteja selle rahvakeele kohta, mida rootslased Eestis kasutasid. Isberg arvatakse olevat aimus rootslane, kes on võinud teostada selle töö, ütleb "Smålands Allehanda" kaastöötaja, sign. Pitter. Ilma temata oleks ruur oja sellest rahvakeelest läinud kaduma tulevastele põlvedele.

Noarootsi-keel, mida kõnelesid sealsed rootslased, omat traditsioone juba 12-ndast sajandist. Seda seob sugulus gotlandi, soome-rootslaste ja ka mõnel määral põhja-rootsi dialektidega. Ja seetõttu, et noarootslased elasid võõrlennisi isoleeritult, on nende keel kulgenud osalt iseoma rada. Agr. Isberg toob selle keelepruugi kohta mõned näited. Sinkohal iks nendest: to te är varmt vill man gå opa sima (tä det är varmt, vill man gå och bada).

Agr. Fridolf Isberg on alanud juba noore poisina mainitud keele uurimistegevust. Ta kogus rahvaväljendeid ja noteeris need sõnasedelell. Tal põlmid siis veel vajalikult teadmisi, et selgitada käände ja muid vorme, kuid tal õnnestus koguda 600 dialektsõna, milled ta pani ümber rootsi rõigkeelde. Hiljem, kui ta õppis Turu gümnaasiumis, tõendas ta kogumisi ja sobitu ühtlasi kontakte professorite ja teiste akadeemikutega, kes aitasid kaasa ja ergutasid tema toimimist. Sügisel 1934 alustas ta õpinguid Uppsala põllumajuskoolis, Soomlaste vahendusel sai ta kontakti rektor Gideon Danelliga (piiskop Sven Danelli isa), kelle juhtimisel ta teostas ajavahemikul 1934-1940 etnograafilisi ülestähendusi Noarootsis 6000 lehekülje ulatuses.

Aastail 1939-1943 oli agr. Isberg Pürksi rahvaülikooli rektoriks Eestis. Poliitiline areng osutas siis, et rootslaste asumisel Eestis on peagi lõpp. Isberg kõirendas oma tegevust, märkides ülles kõik, mis oli vähegi võimalik. A. 1943 Rootsi saabunult jatkas ta tegevust. Vanemad Noarootsi asukad andsid talle seejuures asendamatut kaasabi. Tal on laimud koda kokku sanda 27 000 sõnasedelit. Sellele lisandub 12 000 sõnaselli, milled kogus G. Danell.

Nendest on esimene osa avaldatud trükis — 600 eksemplaris — ja see on läinud maksma 35 000 krooni. Teine osa tuleb veelgi kallim. Suured trükikulud olenevad fonectilisest kirjast mida tuleb üsna rohkesti kasutada. Trükikuhud katab Riigi humanistlik uurimusnõukogu.

See, mis kunagi oli noore poisi hobiks, on saanud nüüd teadusliku tähenduse. Agr. Isberg on õpetaja Tenhulti põllunduskoolis. Oma keelelist tegevust jatkab ta hobina.

— Agr. Isberg on keeli valdav härra, nendib käesoleva artikli autor. — Peale rootsi keele valdab ta eesti, soome, saksa, inglise ja vene keeli.

Leht lisab, et nendele, kes on huvitatud dialektidest, on Isbergi raamat kullaauguks. Selles leidub massiliselt väljendeid, võõraid ja mahlakaid oma dialektilise kõlaga, agell küll raske mõista tavalisele rootslasele, aga väljendusrikkad ja maalivad. Agr. Isberg on päästnud kultuurisõile, mis muidu oleks tõenäolikult läinud jäädavalt kadunna.

Noor pianist Torontost

Stockholmi külastas neil päevil noor eesti klaverikunstnik Torontost, prl. Inga Tammsalu. Stockholmis oli ta pr. Karin Saarsen-Karlstedti külalisels ja kohtas silmestest muusikalnimestest Cella Uhke-Aumeret ja Harri Kiskit. Ta vihis ka lühemat aega Arvikas oma sugulase dr. Ilmar Vooremas juures.

Enne Rootsi saabumist peatus Inga Tammsalu Londonis ja Hamburgis. Ta sõõitis Rootsist Austriasse, Salzburgi, ja siirdub sealt Shveitsi, kus tal on augustikuu jooksul esinemisi kammermuusikakoolis Lausanne'is lähedal.

Inga Tammsalu õpib kolmandal aastal Toronto ülikoolis muusikat. Oktoobris on tal esinemine koos Toronto eesti segakooriga Lincoln-Centeris New Yorgis, kus ta esineb solistina ja teostab klaverisaate koori ees.

Keskajast pärinev kaev Toompeal.

Ameerika ringvaateid

RAHU MURTUD RISTI ALL

(VE) — Suur Ameerika ühikond on rajatud lugematutele organisatsioonidele, millede kaudu saab avalikuks selle tohutult kirju ühiskonna aktiivserma, osa avalik häälja panus. Organisatsioonide ja ühikondiku huvita massi võiks ka nimetada vaid elementaarseie iskuliste huvidega, "drugstore'i, drive-in'i, bacyrad barbeque'i ja palgapäeva õhtu Ameerikas", mis arvatavasti on siis selle tuntud sulatuspoti mõiste materjal. Organiseeritud osa on aga paljude muude kõrval nimetatud ka tahavamaili Ameerika mosaiigiks, kaleidoskoobiks jne.

Kõneldes Minnesota Eesti Maja avamisel 1964. a. Minneapolises, nimetas praegune Ameerika president Nixon seda Ameerika vikerkaarekeks. Nixon ütles muuseas sel ainulaadsel, ainult eestlastel koosnevale umbes 350-pealisele publikule peetud kõnes, et eestlaseil esmastatakse kommunistliikku ühiskonda punase värviga.

Tegelikult on aga kommunismi värv hall, värvitu amorfne mass, mida see ideoloogia taotleb.

Ameerika aga kujutab endast värvide vikerkaart, mille on loonud paljud erinevad rahvused, tuues sia oma ajalugu, tagapõhja, maailmavaadet, kultuuripärimus, traditsioone, kogemusi ja tegevustahet, tehes need nähtavaks ja kuuldavaks oma tradisioonide jätkamise ja aktiivsete organisatsioonide kaudu. Selles on kujundamud ka eestlased oma tähelpanuväärse osa. Ja erinevate värvide rikkuse rikkus, vastandina kommunismi hallusele, teebki vaba ühiskonna tugevaks, elujõulisehs, loovaks, ja võimaldab ühiskondlikult vastuvõetava elamistaseme.

Ameerika väliministeeriumis töötab eestlane Ilmar Heinsoo, kes tegutseb seal ühiskondlikkuse organi-

Järg. lhk. 2.

EPL-s ilmus 11. juulil artikkel Eesti Abistamiskomitee 25-aastasest tegevusest Austraalias. Vasakpoolsel pildil Abistamiskomitee puhkekodu maa-ala nivelleerimist teostav grupp juunis 1966. Vasakult: Abistamiskomitee esimees H. Urm, puhkekodu elanik O. Sarap, komitee liikmed ins. H. Lipping, tegelik nivelleerimise teostaja W. Härmits, E. Toomingas ja K. Tomson. Parempoolsel pildil grupp osavõtjaid Thirlmere Puhkekodu jõulupuust a. 1969. Paremal õp. E. Kivisto.

EPL 30. juulil 1970

Vene rahukava

Mitmel pool läänemaailmas hakati varakult kahtlema, kas Egiptuse presidendi Nasseri külaskäigu ajal Kremlis peetud läbirääkimised piirdusid üksnes küsimustega, mis oli neist kõneldi külaskäigu lõpul avaldatud kommünikees. Torkas nimelt silma, et tolles dokumendis korrati vana tuttud seisukohti ja ei öeldud sõnagi samal ajal juba kätkuläinud USA eltepaneku kohta rahuseihtamiseks Lähis-Idas. Kui läbirääkimiste ainestik oli nii lihtne, miks pidi siis selle arutamiseks kuluma lõpemale kelm nädalat? Kas pole tegelikult õigem, et lõviosa tollest ajast kulutati just probleemide arutamiseks seoses USA ettepanekuga 19. juunist?

Tõde hakkas ilmnema, kui Nasser pärast tagasitulekut Kairosse esines kõnega Egiptuse revolutsioonl järjekorde aastapäeva tähistamisel 23. juulil. Ta seletas, et USA ettepanek olevat "vastuvõetav", kuigi seal polevat midagi uut sisuliselt. Tolle avaldusega oleks kõik ohud korras, kui Nasser unnamynelt üks kuu tagasi, 23. juunil, poleks ajanud hoopis teistsugust juttu. Tema vastuseks USA väärkele rahukavale oli "ei", millele lisandus uus USA süüdistamine Israeli abistamises. Tookord läks Nasser veelgi kaugemale ähvardusega, et kui ta on kulliadaselt relvastatud, siis ei sturtvat "ükski võim maailmas taastada Egiptusi minemast tile Suezi kanali".

Uks kuu hiljem on Nasser oma sõjakuse unustanud, nimelt ajavahemikus, mis langeb ühte tema pikaleevinnud külaskäiguga Moskvasse. Kremli saabudes oli Nasser juba joudnud USA ettepanekust ära ütelda, arvatavasti heas usus, et see on kooskõlas Sovjeti poliitikaga. Kuna on vaevalt moeldav, et Nasser oli talitanud omapeast, siis on tõenäoliselt, et see oli Sovjeti juhtkond, kes vaheperal oli hakanud USA ettepaneku vastu rohkem huvi tundma. Loogilisele hüpoteesile võib olla, et seejuures lähtusid venelased järgmistest kaalutlustest.

Nõukogude Liidu relvasaadetised araabimaadele Egiptusega eesotsas on küll hakanud kõigutama jõutasakaalu Lähis-Idas araablaste kasuks, kuid viimastel nädalatel on USA omalt poolt astuhud mitmesuguseid samme tasakaalu säilitamiseks. Israel on saanud raskeid suurtukke, elektroonilisi sendmeid radarjaamade sõgamiseks õhurünnakute ajal ja viimati ka ameerika Phantom-lennukid seniste kaotuste katmiseks. Maailma silmis kannab aga N. Liit oma rohkete relvasaadetistega suuremat vastutust olukorra arenemise eest kui USA oma piiratud abiandmisega Israelile. N. Liidu roll Lähis-Idas on eriti teravalt hakatud silmas pidama sest saadik, kui lisaks kõigele muule hakkasid Egiptuses esinema ka vene lendurid.

Kremli juhtkond oli tahes-tahtmata sunnitud otsima abinõud, kuidas varjata sovjeti agressiivsust Lähis-Idas. Nasserile pandi suhu sõnad, mis olid küll järsus vastuolus varasematega, kuid võisid siiski valjapäästu pakkuda. Ja tõepoolest, Nasseri "nõustumine" USA ettepanekuga vallandaski läänemaailmas hulga optimistlikke kulatsioone, kuigi selle "nõustumisega kaisid kaasas mitmesugused reservatsioonid ja eeltingimused. Araabia maades võetakse uut väljamängu realistlikumalt tähendusega, et Kremli survel on Nasser pidanud näitama leplikumat meelt, kuna see mõjutab soodsamalt maailma avalikku arvamist. See aga peaks omakorda kaasa aitama Israeli sonest suuremale diplomaatilisele isolemisele.

Lasaks Nasseri sõnavõtule on N. liidu suursaadik Dobrõnin Washingtonis käinud välisministri Rogersi juttul, kusjuures ta on andnud mõista, et Sovjeti juhtkond suhtub positiivselt USA ettepanekusse 19. juunist. See peaks tähendama, nagu oleks tol ettepanekul mõndagi ühist vene rahukavaga Lähis-Idas. Tõenäoline arvamine peab vaevalt paika, sest Egiptuse pidev relvastamine N. Liidu poolt ja sellega kaasaskäiv sõjakuse tõus annavad pigem tunnistust vene rahukavast, mis taotleb Israeli allaheitmist araablaste soovide kohaselt. Tõenäolikult loodab Kremel ameerika ettepanekut ära kasutada üksnes aja võitmiseks maailma tähelepanu sumbutamiseel.

A.K.

Tänane Tallinna

Algus lk. 1

Pargi kohta üteldakse broshüüris "Tallinna bastionid ja bastsaalad", et tänapäeval on Toompark üks paremini korrastatud haljasalasid Tallinnas... Purskkaevud Vallikraavi kaldal, kiviktaimla pargi läänepoolses osas ja korrastatud muru annavad pargile meeldiva ilme.

Sellele lisatakse veel Toompea kohta, et tee Toompeali läänepoolsese linnaosa oli pikk ja tülikas, siis ehitati 1963. aastal Pistiketori torni juures uus trepikäik Toompargi. Trepi kaudu pääseb Toompargi osas asuvasse VSÜ "Tööjõureservide" staadionile.

Toompea vanade müüride osas naidataksse, et 1960. aastal konserveerit Tallitorni-Nelitõrni vahelise ali-linna Toompeast eraldavad müürikõigu tilanoja, taastati kaarnisse ja korrastati müüride pealispinnad.

Toompeal on alles ka Toomkirik, Tallinnale omase gootika stiilipuhas näide. Ühter kiriku kasvavad ikka veel endised paarisaja-eestasest pärnad. Kirik aga on "üleliidulise tähtsusega" arhitektuurimälestis.

Puna-Hiina

Algus lk. 1

oli Hiina-Albaania kauhavahetuse käive 158 miljonit dollarit.

Puna-Hiina imporidib üldiselt kergeid ja raskeid masinaid, venautosid, diiselmootoreid, ehituismasinaid ja diisandusi ning ekspordib konsumnja tekstiilkaupu, toiduainedi, mineraale ja tooraineid. Mõned kaubandusleepingud naitevad ka seda, et Puna-Hiina ekspordib ka valtsetaat ja keemiatöötuse saadusi. Nõiteks müüb Puna-Hiina Rumeenile terasplekki.

Uued Hiina-Rumeenia ja Hiina-Poola kaubandusleepingud naitavad, et kauhavahetuse käive (võrreldes 1968. aastaga) pidi 1969. aastal umbes 12 protsa võrra tõusma. Nõuk. Liidu osas aga võis Puna-Hiina import-eksport veelgi väheneda, sest just 1969. aastal tolmus rida kokkupõrkeid vene-Hiina piiril, ja ei ole kahtlust, et need mõjutasid ka kaubavahetust.

Kõige tagasihoidlikum on Hiina-Bulgaaria kaubavahetus, mille käive oli vähemal aastal 3,6 miljonit leva (1 USA dollar = 1,17 lewale). Hiina-Ungari kaubavahetuse käive oli 1969. aastal 984,8 miljonit forint (1 USA dollar = 12 forinti), 1966. aastal 374 miljonit forinti, 1967. aasta 209,6 miljonit forinti ja 1968. aastal 222 miljonit forinti.

EESTI VABADUSKAPITAL
POSTGIRO 25 40 50
ESTNISKA FRIHETSKAPITALET
Box 476 101 26 Stockholm

Kunstnäitus Adelaidéis

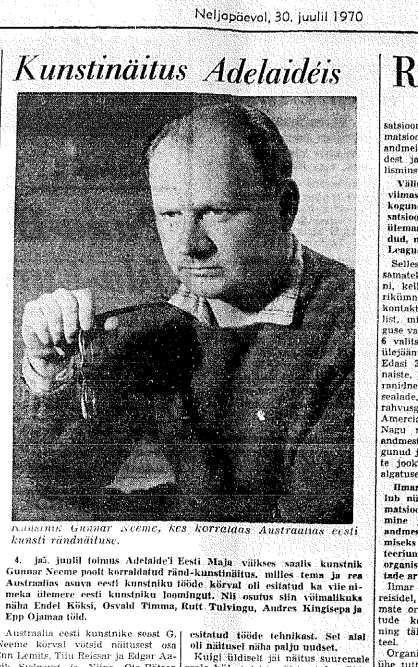

Foto: Gunnar Neeme, kes korraldas Austraalias eesti kunsti rändnäituse.

4. jaõ. juulil toimus Adelaide'i Eesti Maja viikses saalis kunstnik Gunnar Neeme poolt korraldatud rändkunstinäitus, milles tema ja rea Austraalias asuva eesti kunstniku tööde kõrval oli esitatud ka viie mineka ülemeese eesti kunstniku loomingut. Nii osutus siin võimalikuks näha Endel Kõksi, Osvald Timma, Rutt Tulvingu, Andres Kingisepa ja Epp Ojamaa töid.

Austraalia eesti kunstnike seast G. Neeme kõrval võtsid näitusest osa Enn Lemits, Tiiu Reissar ja Edgar Aavik Sydneyst ja Niina Ots-Rätsep Melbourne'ist.

Koneali olev rändnäitus oli G. Neeme arvult juba üheksas selletaoline Austraalias. Seekordne üritus aga erines kõigist eelmisist selle poolest, et kõik need olid ühenehe näitused.

Esmakt toimus seekordne näitus Melbourne'is, teisena Adelaide'is ja eeloleval septembril leiab aset Sydney.

Kõigis nimetatud keskusis toimub kunstinäituse lõpul ka kõrundusõhtu, mille kava koosnes peamiselt Austraalias asuvate eesti autorite töödest.

Adelaide'is oodati seda näitust pikisilmi, kuna tuntud ülemeremaade eesti kunstnike osavõtt äratas selle vastu iildist huvi. See huvi aga märgatavalt kahanes, kui avamise järel levis kohapeal sõnum, et näitusel on esindatud ainult abstraktne kunst, mis on siinsele eesti publikule raskeli "seeditavaks" kunstivoolutus ja millesse suhtutakse kaunis umbusklikult. Siiski külastas näitust umbes 150 inimest, kuid osa neist kuulus teistesse rahvustesse.

Esitajne huvi näituse vastu oli nii suur, et terve rida nimmed jäänuksselt juhtusa enne näituse avamist kindla sooviga osta mõne ülemeere eesti kunstniku, eriti aga Kõksi, tööd. Nende abstraktsus aga hajutas võimalike ostjate huvi nii põhjalikult ära, et tühisi ostu näitusel ei tolmunud.

Näituse avas Leonid Trett ja avamise järel andis näituse korraldaja G. Neeme koosolijaile seletusi abstraktse kunsti olemusest ja esitatud tööde tehnikast. Sel alal oli näitusel näha palju uudset.

Kuigi üldiselt jäi näitus suuremale osale külastajaist mõistmatuks, üldisele reaktsiooniks Adelaide'i eestlaskonna seas oli siinas tänutunne G. Neeme vastu selle eest, et ta võimaldas arusaamist meie ülemeere kunstnike poolt harrastatava kunsti iseloomust. Neile vähestele abstraktsee kunst i hindajaile, keda leidub Adelaide'i eestlaskonna seas, oli see näitus aga tõsiseks elamuseks.

Näituse lõppede tõimus 5. juuli, s.o. pühapäeva õhtul Eesti Maja suures saalis kirjeõhtuõhtu. Osavõtt selleist oli rohkemvõrdne ja õhtu kujines igati edukaks. Menule aitas omapoolt kaasa kohaliku eesti seltsi naisering, hues hubase õhkkonna kohvi ja selle juurde kuuluva serveerimisega.

Õhtu kesskeks sündmuseks oli G. Neeme referaat teemal "Tänapäeva kujutavast kunstist", mida kuulati erilise huviga ja millel oli kahtlematult väga valjustav mõju kuulajaskonnale.

Pr. L. Kald deklameeris Marie Underi luuletuse "Hommikurööm" ja Triinu Kartuse luuletuse "Ohtune". Pr. S. Ranniko kandis ette G. Neeme luuletuse proosas "Yarrawonga" ja Triinu Kartuse luuletuse "Pargiteel", pr. J. Tennosaar esitas G. Neeme luuletuse proosas "Uks ja mina" ja Karl Kaldi lugeesi ette G. Neeme lühinovelli "Soo" H. Kannusaar lugeres ette katkendi Leonid Trett näidendist "Torm Kadriorus" ja pr. Lydia Tretti sama autori esse "Rist ja muigkariibas". Viimaks esitati veel M. Underi luuletus "Lind poegaega" siku deklamaatori kui ka kõnekoori ja H. Visnapuu "Pea vastu! nii ükpoolt. Etekended õnnestusid hästi.

L.T

Bonn-Moskva läbirääkimised

MOSKVA — Läbirääkimised vene ja jasak sa delegatsioonide vahel anti-vägivalla lepingu asjus kulgevad endiselt suurima sõnaõiguskatte all, kuid sakslased on ildiselt optimistlikud.

Välisminister Scheel näiteks märkis, et "ma olen siia tulnud selleks, et läbirääkimisi rahuldavelt lõpule viia". Diplomaatilised vaatlejad konstateerivad, et anti-vägivalla küsimust käsitlevad plaanid on juba sedavõrd arenenud staadiumis, et mistahes tagasitõmbumine tähendaks mõnt poliitilist tagasisõiku Lääne-Saksamaale. Ka eeldakse, et N. Liit on huvitatud lepingule allakirjutamisest, kuid lühtlasi ka sellest, et Brandti valitsus ka tulevikus jäaks Bonnis võimule. See tähendaks lähiriikide osas seda, et arendatakse edasi poliitilist ja majandusliikku suhtlemist, mida Brandt juba on teatud eduga alustanud.

Priipiletid kaaperdajaile

MEXICO CITY — Mehhiko pilootide liidu on soovitanud anda priipiletid eventuaalsetele lennukikaaperdajatele, kes tahavad siita Havannasse. Eesmärgiks on teha lõpp sagedi esinevatele kaaperdamistele, mil relvastatud lakud ohustavad nii lennukite meeskondi kui ka reisijaid.

Olsus langetati pärast seda kui järjekordsel kaaperdati üks Mehhiko lõunlennuk ja sunniti selle meeskonda juhtima Kuubasse. Pilootide liidu aga ei seleta seda, kuidas on võimalik vahet teha potentsiaalseis lennukikaaperdajate ja tavaliste lähkulte vahel, kellede hulgas võib kõlbaldasti esineda selliseid, kes tahavad priipilleteid ära kasutada sarvilseks "puhkusereisiks" Havannasse.

● Helsingi ülikooli professor ja Uppsala ülikooli doktorant dr. phil. Peet Koort on määratud Uppsala ülikooli asetäitjaks professorks pedagoogika alal, alates 1. jaanuarist 1971.

● Sõnitgartis, Saksamaal, tähistas oma 75-ndat sünnipaastapäeva major August Kala. Juubilar on tuntud heldekäelise eesti ürituste maajandusliku toetajana.

Balder Jaani veste

SIHIKINDLAD SAMMUD

Meid hulgas on iseasuse mõtlemisviisiga inimesi. Haruldaste eksemplariidena peaksid nad olema ühiskonna ühkuseks, kuid tihtipeale võetakse neid kahjuks naljanumbrilena.

Teisiti suhtusin mina Ilmar Kersesse, kes neil päevil mulle vastu tuli, ühest mu sõnast kinni haaras ja siis kerima hakkas. Keris ja keris ja keris.

Küsis: "Kuhu sa lähed?"

Vastasin: "Käin niisama ringi, jalutan."

Niisama... See andis talle põhjust epistli lugemiseks. Jah, kus hakkas tulema.

"Siin on jälle ühe hirmsa raiskamisega tegemist, mida igal poel võib märgata, kuhu aga silmad pöörad. Järelemõtlematus ja asjata jõukulutus. Kas sa ei tea, et inimene peab oma sõmme targu sõudma, see tähendab sihikindlalt oma eesmärgi poole rühkima. Kus on praegu sinu eesmärk' Seda ei ole. Aga energiat sa kulutad küll. Mõttetult. Kui käid, siis käi asja pärast. Ära tee tühje sammne, asja eest, teist tagant. Mele peame oma eluenergiat hoidma ja mõistlikult kasutama, aga mitte niisama ringi hulkudes raiskama.

Ega mina ei ole põhimõtteliselt jalutamise vastu, ära sa seda arva, aga ma tahan, et igal ühimisel oleks mõte see. Kui tahad jalutada, mine ühine demonstrantidega, neid on ju nüüd iga päev tänavail marssimas. Veidrusvõimalusi ei ole ka puudu, sest kui sulle ühed ei meeldi, lõõ teiste meeste mesti. Kui sulle protestijad ei meeldi, siis karga antidemonstrantide kampa, neude kõlda, kes protestivad protestijate vastu, olgu nad siis kas sadamatöölised, ehitustöölised või mõned muud mehed, kelle meelsus on sulle meele järgi, nii et võid täitsa mõnusa sammuga kaasa marssida.

Ja kui peaks nii juhtuma, et ühel päeval on tänavad marssijaist täitsa tühjad, ega see veel takista sind oma jalutuskõlku sidumast ideoloogilise võitlusega. Washingtonis, Ühendrii diepealinnas, kus suuvad võllarõikade saatkonnad, marsib iks mees juba pikki aastaid ihuüksinda ühe riigi saatkonnahoone ees, kandes oma protestiplakatit. Vaata, tema on oma kõimlse sidunud või ühendanud kasulikku asjaga, aga sina käid — nõlsamu. Kas sul häbi el ole! Sa ütled, kus mul need saatkonnad siin New Yorgis võtta on. Aga sul on siin nõisugune linnapea, kelle auks võiksid ka oma sammud käima seada. Kui plakat on ka veel aja või mõtlekohane, siis sul peaks olema lust kõiia.

Niisama...

Kanadas korraldati hiljuti käimine, mis oli sootud hestegevusliku otstarbega, sest iga mahakäidud mäilpealt läks pisuke panus nende toetamiseks, kelle kohta üteldakse, et nendel on olnud elus vähem õnne kui teistel. Ühe sõnaga vaese heaks. Inimestel oli nii suur hinn ja isu kehvikute heaks hentegu sooritada, et käisid kasvõi hinge sesst välja. Mõni oli nii läbi, et keel vesti peal, aga ikka katsus, et ehk aga saan veelgi ühe mõlikese mahakõimisega hakkama. Nõisugusest kõlimisest võtis osa ka eesti inimesi, mis mul eriti headmeelt valmistas, sest ma nägin, et mele rahva liikmed on õigel teel.

Jah, keel vesti peal... Eestis oli vaeste ahistamiseks paremi moodus, seal korraldati "Kuldsüdame" balle. Tantsides tegid jalad jumalikku tööd, sest iiksti fokstrotti või rebaseosrij samm ei olnud maha visatud, vaid teenis õiiset eesmärki. Vaata, nii tuleb elus sammu seada, et sellest kasu oleks.

Aga mis kasu on siin paregu sinu kõimlesest? Sellepärast ma ütlengi, et üks jõumaskamine on igal pool. Mõni inimene on veel niisugune hull, et käib oma toes edasitagasi elujaa jookmul nii palju sammne, et sellest jõtkuks maalimatu pika teekonna läbimiseks, kasulikku teekonna. Mis on kasulik? Seda peab iga inimene ise teadma, kui ta hakkab oma sammne targu seadma. Jah, igal inimesel peab olema oma Pühä Maa, kuhu ta oma jalamiste või palverännaku teeb.

Aga sinna ei minda. Selle asemel raiatakse sammud niisama ära. Ma vaatasin ühel päeval televisioonis spordivõistlust. Oh sa poiss, küll oli seal vilkedat jookejaid. Aga oma sõdames ma ei plaksutanud nendele, vald nutsin, sest hirmus kahju oli mõtelda, et see tore kõirus läheb niisama kaduma. Kui ma näen, et inimene nii suure kiirusega jookseb kas tulekahju kustutama, uppujat päästma või rõõvilte kões olevat hädalist aitama, siis mu süda hõikaks: "Kõit-järve noortelekoolitus TALLINN-Tartu-Võru-Tallinn. Kõik kõrgkoolid ja ülikoolid GÖTEBORG POSTGIRO 5284927

see ja ma tunneksin selle asjale kaasa, aga miiud — tühjalimul kiirus, sest need on ju mõhavistund sammud. Asjatu jõukulutus.

Kui inimene oma samme seab, siis nii, nagu tahaks ta kogu aeg üht nähtamatut jõuratat, mis paneb mõjugi liikuma ja toodab midagi kasulikku. Kui keegi jõunks kokku arvata kõik asjatult kulutatud sammud meie maailmas, siis me alles näeksime, milline hulgaline jõud on läinud kaduma. Jah, mida selle jõuga oleks võinud korda saata! Imeasju! Aga kui palju on jäänud tegemata just sellepärast, et see jõud on lastud kaduma minna. Kuhu on jäänud õiile ühiskond või greit osaaleti? Tühjad sõnad. Aga need el oleks tarvitsenud tühjaks jääda, kui samme oleks seatud sihikindlalt. Ja järelekasulitult.

Aga nii see on, et astutakse tühje sammu. Nõisamu... Seda tasub alati meelde tuletada ja meeles pidada, et inimene peab oma samme seadma sihitedilkult," ütles Ilmar Kera, viilbutas sõrmega mu nina alt ja läksi oma teeda. Ma jäin ise ka oleki jumalaga jäätnud. Mõte ühtki sõna ei olnud ma saanud vahele pista, kuigi mitmel korral kõheles neid keelel — ta sõnavool el lasknud mind suud lahti teha.

Seisin ja vaatasin talle järele. Imelik mees. Seal ta läks. Mingit sihikindlalt edasirühkimist ta juures märgata ei olnud. Mulle tuli juba korraks mõte, et paganama mees, se ise longid ka nõisama... Nägin aga siis teda ühe kaupluse akna taga seisma jäävat. Oli pühapäev ja ma sain aru, et ta soortiab seal oma silme ja sõdamega ehopingut või teeb unistades oete, mis on üks väga kasulik ja tähtis tehing. Ja kuna ta oma kõigud on selline asjaga ühendatud, siis ei lähe ta sammud tühja.

Kena mees, see Ilmar Kera.

Tark el ole see, kes ütleb, et maailmaparandajaiks no need, kes on parandamatud.

RAHU MURTUD RISTI ALL

Algus lk. 1

satsioonidega sidepidamise ja informatsiooni alal, jutustas huvitavaid andmeid Ameerika organisatsioonidest ja kui palju nendest seni välisministeeriumil teada on.

Välisministeeriumi arhiivides on viimase paarikümne aasta jooksul kogunenud andmeid 13.800 organisatsioonist, peale selle suuremad ülemaailmed organisatsioonide liidud, nagu Chambers of Commerce, League of Women Voters jt.

Sellest üldarvust on loetud tähtsamateks 204 ülemaailist organisatsioni, kelledega, on siis ka selle paarikümne aasta jooksul enamvähem kontakti peetud. Nendest on 44 usulist, milledest arvestatakse 21 praeguse valitsusega opositsioonis olevaks, 6 valitsuse poliitiline joone poolt ja ülejäänud seisupõhiste sõnadega. Edasi 35 haridusliikku, 19 juudi, 16 naiste, 14 seltskondliikku, 9 sõjaveteranidne, 6 noorte, 6 farmerite, 6 kutsealade, 2 ärietteevõtuse ja vaid 1 rahvusgrupipõhe organisatsioon — American League of Nationalities! Nagu näeme, on välisministeeriumi andmestik tohutult ebareelne ja eggunud ja nõhtavasti nii jäänud aastate jooksul, ilma ministeeriumipoolse algatuseta.

Ilmar Heinaru ülesannetesse kuulub nüüd muuseas ka selle informatsiooni täiendamine, ajakohastamine ja selle kaudu sisseviimine andmestiku aktiiveerimine, esitamiseks ja käsitamiseks välisministeeriumi üldistes rahvameelelaja ja organiseeritud avalikkuse seisukohtade arusaamiseks.

Ilmar Heinaru viibib selleks sagieli reisidel, külastades vaatlejana suuremate organsatsioonide ja nende liitude kongresse ja konventsioone ning täiendades andmestiku muu teel.

Organisatsioonidega seoses meenub ühe tuttava lihtsa ameeriklase patriootilline ütlus: "Võike ära usulised vuss ajal, ja töötamud Juudi Teaduste Seltsi."

Rabbi Herbstile on Tartu ülikooli sooritatud minna edasi õppima ja teadusliikku tööd tegema tema varasemal õppimise ajal Saksamaal. Rahvuskomitee on ka Reynoldsi ja rabbi Herbsti vahelise kontakti korraldanud. Veel võib sellest liigist märdanud, et Kongressiliikme Roman Puttsinski poolt esitatud seadusetelnõuga on üles tõstetud USA etniilistele gruppidele omakultuuri arendamiseks riikliku teotuse võimaldamine, mille kaugemaks sihiks on rahvusgruppidele omakeelsete koolide saamine.

Kommunism on võõtmas lahingut inimeste mõtteilma pärast, dekleareris hiljuti üks USA kiriklik väljaanne. Ja eriline rõhk selles lahingus on pandud noorsoo mõtteilma vallutamisele.

Selle lahingu sümboliks on n.n. "rahu embleem" — üks sirge ja üks tõisnurga all murtud joon sõõris, mida laialdaselt kantakse.

Kuid vähesed märkavad või teavad seda, et see embleem kujutab murtud risti, antikristluse usuvastast vordkuju. See on ka mõistetav, sest kommunismi rajamiseks on eluline purustada usk ja kristlus. Ettevõtted ja ärid, mis seda märki toodavad ja levitavad, toetavad enamuses teadmatult profiidi eesmärgil aga kommunismi eesmärke — see näitab kui kaitseta ja mõtlemata on ameerika mentaliteet, jõuab sze väljanne lõppjäreldusele.

Lahkumisluba Egiptusest

KAIRO — President Nasser on andnud loa lõõtkiedre juutidele Egiptusest lahkumiseks. Kogusummas siirdus Egiptusest Euroopa riikidesse 90 juudi perekonda, keda on hoitud 1967. aasta-sõjast saadik vangilangrtises.

Oma soovi kohaselt jäid Egiptusse ainult üksikud perekonnad. Pärast II maailmasõda oli Egiptuses umbes 70 000 juuti, kes asusid suuremas osas pärast Iraeli riigi loomist Iisraeli.

Lühiuudiseid Ameerikast

● President R. Nixon nimetas USA rahudelegatsiooni uueks juhiks Pariisis Põhja-Vietnami kommunistidega toimuvatel rahuläbirääkimistel kauaaegse diplomaadi David Bruce (demokraat), kes on olnud USA suursaadikuks Pariisis, Londonis ja Bonnis.

● Ameerika osariikide kaubanduskodade nõukogu arvestuse järgi võib riigielarve puudujääk 1. juulil algaund majandusaastal tõusta kuni 12,5 milj. dollarile, mis on ligi 10 korda suurem kui president Nixoni arvestus.

● USA iseselvuse 200. aastapäeva tähistamiseks 1976.a. on kavatsus Philadelphias korraldada rahvusvaheline näitus ja muud suujemad pidustused pealinnas Washingtonis, Bostonis ja Miamis.

● Senat hääletas maha republikanlisi senatore John Williamsi ettepanku riigi väljaminekute piiramiseks ja Nebraska republikanlist senastori Carl Curtise ettepaneku senaatorite kürgendatud aastapalga, 42.500 dollarit aastas, taastada endiselt palgale, 30.000 dollarile.

● Tööministeerium teatas, et töötute arv juunikuus langes 4,7 protsl. tööjõu üldarvust. Maikuus oli töötute prots. 5. Ministeerium hoiatab aga liigse optimismi eest, sest sõjatõususe koondamise ja sõjavägke kulustavate arvu vähenemise tõttu suurench töötsiljale arv.

● Pealinnas Washintonis visati siiitepommid Argentiina, Haiti, Uruguay ja Dominikani vahariikide suur saatkondadesse. Ameerika mandritevahelise kaitsenõukogu hoonesse ja hotellidesse "Ambassador" ning "Hilton".

Leinateated

†

Oma liiget

Rektor

Henno Jänes't

mälestab sügavas leinas

EESTI TEADUSLIK SELTS ROOTSIS

Mälestame 10-ndal surma aastapäeval 31. juulil

Martin Hein'i

LESK ja LAPSED

Aeg ruttab rada pikka,
kaob kõik mis kaugemal.
Kuid lõakene ikka,
meil vaimus lähedal.

Kultuurivallast

Uks paiku, kus igivana eesti regivärsi rahvalaul veel uuema ajani edasi elab, on Kihnu saar. Sealt on rahvalaulikute suust tekste kirja pandud veel kümmekond aastat tagasi. Mõnelaulikute kutsutakse elavaiu laulutraditsiooni andekat, loomisvõimelist esindajat. Et seda nimetust pälvida, peab rahvalaulik 1) olema rahvalaulude aktiivne kasutaja 2) valdama ole kunstilisi kõigi komponente — sõnu, viise ja esitamistavasid 3) omama kaasinimestele keskel üldist tunnustust. Eesti teadusloetekes rahvalauliluteks on nimetatud naised. Kuid vanemas laulsid regivärsi ka mehed. Kaudsete andmete põhjal võib seda oletada ka Kihnus, kuid meestelaul oli seal juba 19. sajandi esimesel poolel taandumas. Huvitav on ka asjaolu, et terminit "rahvalaulik" mõtva ainult algupäraselt vist ei kasutatud, sest nõlb olevat hilisem tuletis. Ka Kihnus ei kutsutud kedagi "laulikuks", kuigi nime andis vaid naine. Ka vanemat, kuhu laule on sisse kirjutatud vöi triikitud. Laulimiset ning laulijatest räägides kasutavad vanemad kõhnlased sõnu "laulja", "eeslaulja", "laulumies" (ka naiste kohta) "laulaja".

Ajavahemikus 1844-1962 on Kihnust üles kirjutatud umbes tuhat regivärsilise rahvalaulu varianti. Nimeliselt on regivärsilise rahvalaulu esitajaid umbes 64, nende hulgas mehi ainult 5 ja nendelki saadud laulud on vaid katkendlikud.

Eesti Rahvuskomiteel Ühendriikides, mille uueks ja iseloomulik sõbivamaks nimeks esteatati võtta Estonian American National Council, on viimasel ajal olnud mitmeid huvitavaid kontakte ja tehtud uusi ohulisi algatusi. Tuleval aastal tuleb korraldamisele USA halli rahvusgrupipõe propaganda ja informatsioonialal töötajate konverents, mille eeltöid eestlaste osas juhib energiline Rahvuskomitee Välistöökomma juhataja mag. Johan Simonson. Kogu kõnja rahvusgrupi aktsioonl algatajaks on lätlane dr. Paegle, eestipoolseks esindajaks New Yorgis Rahvuskomitee peasekretär Eduard Valliste, ja kui konverents toimub Chicagos, millele lätlased seda keskse kohana sobivamaks peavad, siis jääb eestlaste osas seal korraldustöödele tegijaks Rahvuskomitee peavoimik Kesk-Läänes Aleksander Kõõp.

Los Angelesest on teinud R.Will Reynoldsi ja ameerika ameeriklane Rahvuskomitee järelepärimise Eesti Vabariigis kehtinud Kultuuruutonoomia kohta, soovides küsimuse suhtes kirjalikku materjali.

Reynolds arvab, et vahest oleks hiisugune vähemusõiguslikvaste kultuuruutonoomia Eesti eeskujul rakendatav ka USA-s. Rahvuskomitee on kättesaavaid materjale muretsemud ja saatnud, nende hulgas ka fotokopiad Ühendusrinnasõõnistele tatud dokumendist Eesti Vabariigile ning presidendile, milles teatatakse Eesti nime kandmist juutide Kuldraamatusse, nendele Eestis antud kultuuruutonoomia eest. Reynoldsile on saadetud ka ligi kaks aastakümnet tagasi trükis ilmunud dr. Karl Auni inglikeelne uurimus Eesti kultuuruutonoomia kohta.

Eesti Vabariigi esindaja Ernst Jaakson juures New Yorgis on kainud juudi rabbi dr. Joseph Herbst, kes on saavutanud oma doktorikraadi Tartu ülikooli filosoogia teaduskonnas Eesti iseseisvus ajal, ja töötamud Juudi Teaduste Seltsi.

Rabbi Herbstile on Tartu ülikooli soovitatud minna edasi õppima ja teadusliikku tööd tegema tema varasemal õppimise ajal Saksamaal. Rahvuskomitee on ka Reynoldsi ja rabbi Herbsti vahelise kontakti korraldanud. Veel võib sellest liigist märdanda, et Kongressiliikme Roman Puttsinski poolt esitatud seadusetelnõuga on üles tõstetud USA etniilistele gruppidele omakultuuri arendamiseks riikliku teotuse võimaldamine, mille kaugemaks sihiks on rahvusgruppidele omakeelsete koolide saamine.

Kommunism on võõtmas lahingut inimeste mõtteilma pärast, dekleareris hiljuti üks USA kiriklik väljaanne. Ja eriline rõhk selles lahingus on pandud noorsoo mõtteilma vallutamisele.

Selle lahingu sümboliks on n.n. "rahu embleem" — üks sirge ja üks tõisnurga all murtud joon sõõris, mida laialdaselt kantakse.

Kuid vähesed märkavad või teavad seda, et see embleem kujutab murtud risti, antikristluse usuvastast vordkuju. See on ka mõistetav, sest kommunismi rajamiseks on eluline purustada usk ja kristlus. Ettevõtted ja ärid, mis seda märki toodavad ja levitavad, toetavad enamuses teadmatult profiidi eesmärgil aga kommunismi eesmärke — see näitab kui kaitseta ja mõtlemata on ameerika mentaliteet, jõuab see väljanne lõppjäreldusele.

Praegune Kihnu eeslaulja on eelkõige pulmalaulik. Seepärast on ka viimasel ajal enamik kirjspandud lauludest pulmalaulude liiki kuuluvad. Otsest pulmalauluku traditsioonl Kihnus aga ei ole olnud. Vanasti ei kutsutud kedagi sellepärast pulmalisele, et ta laulu üles võtaks. Pulmas olevate suguluste seas leidus alati häid lauljaid. Samuti ei saanud pulmalauliikud mingit tasu. Neile aga kingiti tõisnõisekr eriliisi laulupeiad. Käesoleval sajandil on Kihnus laulupeitena jagatud sõärepaelu. Need on värvilistest villastest lõngadest pulmistelud. Sõärepaelad kuulusid varem ainult meesse riietusse juurde ja koidsid ülal pikki sukki. Naised kutsusid neile kingitud laupeelu põllepaelteks. Varasemal ajal aga kasutasid naised neid pastlapeelana, millised põimiti kõnnu põlve all. Praegu on Kihnus kõmmeknood vanemat ja keskealist naist, kes on pulmades laulu eestvõtjateks: Olga Lamend, Melania Mätas, Anna Sutt, Olga Sutt, Eili Alas, Anna Köster, Olga Türk, Melania Valma.

Kolmeks suurimaks Kihnu rahvalauliukuks on olnud Madli Vesik, Liis Alas ja Liis Pull. Regivärsiliste rahvalaulude repertuaari rohkuselt ülletas kõiki Madli Vesik.

Pulmalaulude kõrval on temalt üles kirjutatud ka lüro-eepilisi vanu laule. Need käistlevad orjusteemat, esineb laule orvust ja põlatud lapsest, tõõnaule ja mängulaule, pilkelise vei humoristiline sisuga armastus- ja abielulaule. Madli Vesik (sünd. Sutt) sündis a. 1836 Linaktaalas. Olles mõõsas kõõgitüdrukuks õpipts ta ka lugemist ja kirjutamist. Hiljem aga ei pärast leseks jäämist oma poja Enn (Kihnu muraste Jõnn) Vesiku juures. Ta poeg — samuti nagu ta meeski — suri meremehesurma. Vanadusphevad veetis Madli Vesik oma poja juures. Ta suri a. 1921. Teine suur Kihnu "laulaja" kasvas Rootsikülas Tungi (end. Matto) tatus ja kandis neiupõlves nime Liis Vesik, pärast abielumust Liis Alas (1856-1939). Oma oma laulurepertuaarist õppis ta oma vennanaeselt Madli Vesikult, oma aga teistelt vanematelt laulikutelt, kelledelt endilt üleskirjutused puuduvad. Hiljem elas ta Lemsi külas Kõrage talus, millest siis ka tema hüüdnimi Kõrage Liis. Ta oli võrdselt andekas nii laulikuna kui jutustajana.

Kolmas suur Kihnu laulik oli Pulli-Sanrõ Liis, sündinud Vidrik a. 1880. Veel 1950. aastal oli ta pulmas laulijate ringis, siis aga kõlnetus ja suri paar nädala pärast. Vanas ees olevat Liis Pull lugenud lõna palju raamatuid. Kõige rõhkem armastanud ta haledaid seiklusjutte, nagu "Jenoveva" ja ajaloolis-romantilisi jutustusi. Temalt on üles kirjutatud 83 laulu ja tsiikli, neist 70 regivärsilist ja 13 riimilist.

Laulunõistena toome katkendi vaeselapselaulust "Ema haual" nii nagu see on Madli Vesiku poolt üles kirjutatud:

Mina polnsi nuorukene
aksin kurni nõrelama,
Kurn aga viies kõrikuseda,
vieres aga eide haua piale.
"Kes siin liigub liiva piale,
või siin astub aua piale?"

"Ma aga poissi nuorukene,
mina siin liigun liiva piale,
mina siin astun aua piale.
Tõuse üles, eideke!
Tõuse mu mure pidajas,
tõuse minu uute eidejane!

Eit aga mõlatis, kostis vaste:
"Ei või tõusta, poega nuori.
Mina olen muiste mulda pendud.
Muld on aulu, muld on piale,
aruelne aua piale."

J.T.

EESTI VABADUSKAPITAL
POSTGIRO 25 40 50
ESTNISKA FRIHETSKAPITALET
Box 476 101 26 Stockholm